

ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

УДК 811.112.2'25

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/fpl.2018.131.2139>

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ СТИЛІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ У НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ (на матеріалі оповідань Юдіт Германн)

Світлана Дружбяк, Лілія Черниш, Світлана Винничук

*Національний університет “Львівська політехніка”,
вул. С. Бандери, 12, Львів, Україна, 79013,
svitlana.druzhbyak@gmail.com lilia.chernysh@ukr.net svitlaba683@gmail.com*

Проаналізовано стилістичні особливості оповідань Юдіт Германн “Ruth (Freundinnen)” і “Wohin des Wegs” та їхнє відтворення в перекладах Наталки Сняданко. З’ясовано, що для досягнення образності у творах використано метафору, епітети, порівняння, метонімію та фразеологізми. Визначено, що лаконічність короткої прози спонукає перекладача спрощувати переклад, але відтворювати при цьому його зміст. Виявлено, що за потреби пояснення ситуації в перекладі використано прийом додавання. Схарактеризовано особливості перекладу метафор зі збереженням образу за допомогою граматичних (транспозиція), лексико-семантичних (контекстуальна заміна, варіантні відповідники, описовий переклад) трансформацій; епітетів – еквівалентний переклад, однак за неможливості останнього – варіантні відповідники та контекстуальна заміна; традиційних порівнянь – еквівалентно, авторських – описово, не завжди зі збереженням структури порівняння; метонімії, за умови збігу способів вираження в обох мовах, – еквівалентно, в інших випадках – за допомогою контекстуальної заміни; фразеологізмів – методом вилучення та повним відповідником.

Ключові слова: переклад, коротка проза, стилістичні тропи, перекладацькі трансформації, еквівалент.

Вступ. Сприйняття іншомовного художнього тексту в новому культурному оточенні значно залежить від його перекладу. Закономірно, що головним завданням такого перекладу є не лише найповніше відтворення змісту оригінального тексту, а й його безпосереднє втілення за допомогою властивих для мови перекладу образних засобів, що дає змогу стверджувати про нерозривний зв’язок перекладознавства й стилістики.

Питання збереження в перекладі притаманного для автора стилю, достовірного та адекватного відображення стилістичних засобів є складними й неоднозначними. У пропонованій розвідці в контексті визначеної проблематики проаналізуємо й порівняємо стилістичні особливості оповідань Юдіт Германн “Ruth (Freundinnen)” і “Wohin des Wegs” та їхнє відтворення у перекладах Наталки Сняданко.

Незважаючи на зацікавленість питаннями перекладу стилістичних фігур та тропів, їхнього відповідного відображення (це в різний час досліджували такі відомі вчені, як

В. Карабан, І. Гальперін, Г. Кочур, Т. Онопрієнко, Р. Зарівчак), вони досі залишаються не до кінця вивченими, що зумовлює **актуальність** нашої розвідки. Адже до семантичного значення слова в певному художньому тексті додаються нові змістові та стилістичні конотації, автор відображає у них своє суб'єктивне бачення та сприйняття світу, дає власну оцінку того, що відбувається. Цим пояснюємо необхідність дослідження відтворення мовою перекладу семантичних та стилістичних навантажень мовленнєвих одиниць оригінального тексту.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких головних завдань: визначення методики дослідження, проведення порівняльного аналізу стилістичних засобів в оригінальних текстах та їхніх перекладах, виокремлення складних для перекладу стилістичних засобів оригіналу та аналіз рішень, які запропонувала Н. Сняданко.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обрані для дослідження твори входять до другої збірки оповідань “Nichts als Gespenster” сучасної німецької журналістки та письменниці Юдіт Германн. Збірку позитивно оцінили критики та визнали подією не лише німецької, а й європейської літератури, про що свідчать її численні переклади іншими мовами. В українському перекладознавстві також простежується зацікавленість творчістю Ю. Германн, що виявляється у перекладах її доробку українською мовою: Юрко Прохасько переклав оповідання “Rote Korallen” та збірку оповідань “Sommerhaus, später”, а Наталка Сняданко – “Nichts als Gespenster” і “Alice”.

Водночас наявні і критичні аналізи українських перекладів сучасних німецьких авторів: проаналізовано шляхи досягнення стилістичної адекватності на лексичному рівні (на матеріалі перекладу оповідання “Червоні корали”) [6]; розглянуто проблему перекладу фразеологізмів на матеріалі перекладів Ю. Прохаська “Літній дім, згодом” [7]; досліджено синтаксичні особливості авторського ідіолекту Юдіт Германн та проаналізовано основні ознаки мінімалістичного тексту на матеріалі збірки коротких оповідань “Летіпарк” [4; 5]; досліджено семантичні особливості заголовків художніх творів німецькомовних авторів [9]. Однак репрезентовані розвідки не достатньо розкривають способи відтворення стилістичних засобів на лексико-семантичному рівні, притаманних авторському стилю Юдіт Германн, що свідчить про необхідність проведення детального зіставного аналізу текстів оригіналу та їхніх перекладів.

Методологія дослідження. Використання методів аналізу особливостей відтворення стилістичних засобів німецько-українського перекладу зумовлено специфікою об'єкта та завданнями дослідження.

Роботу проводили поетапно. Спершу за допомогою описового методу з елементами спостереження було зроблено вибірку, інвентаризацію, систематизацію та класифікацію стилістичних засобів текстів оригіналу. Цей етап дослідження важливий, адже головною передумовою для створення науково обґрунтованих підвалин лінгвістичного аналізу тексту є правильне розуміння специфіки мови художнього твору [3, с. 119]. Для отримання кількісних даних та співвідношення між ними використано кількісний аналіз.

У процесі цієї роботи для визначення взаємодії мовних одиниць у системі художнього твору застосовано метод контекстологічного аналізу, адже “контекстуальні

переносні значення виникають лише в особливій ситуації, якщо слово вживається в незвичному для нього словесному оточенні” [3, с. 104].

Наступним етапом було використання порівняльного аналізу: зміст та форму оригінальних текстів ми проаналізували, порівнюючи їх зі змістом та формою текстів перекладу, що дало змогу виявити спільне та специфічне у досліджуваних мовах, як перекладач долає труднощі перекладу, а також які елементи оригінальних текстів залишаються неперекладеними.

Результати дослідження та їхнє обґрунтування. Для короткої прози характерними є влучність висловлювань, лаконічність описів, що виявляється ущільненим зображенням переживань героїв, їхніх історій. Коротка проза має свої мовні особливості: мова оповіді зазвичай така ж проста і повсякденна, як герої та події, синтаксис також тягнє до неускладнених форм, а порівняно незначне використання потрібних стилістичних засобів і прийомів набуває особливого значення. Саме це може створювати найбільші труднощі для перекладу, адже потрібно відтворити не лише зміст, а й виразність, образність оригінального твору.

Наголосимо, що досягнення ефекту простоти мови героїв оповідань забезпечується відповідним використанням необхідної лексики та зворотів. Отже, зображення персонажів відбувається в конкретному ситуаційному середовищі, і вони діють відповідно до психологічних законів [10].

Методом суцільної вибірки визначено, що для посилення виразності та досягнення образності автор у своїх оповіданнях найчастіше використовує метафору – 29 одиниць, епітети – 22 випадки вживання, образні порівняння – 13 одиниць, порівняння – сім одиниць, метонімію – дев’ять одиниць, та лише у двох випадках фразеологізми. Проаналізуємо, як зреалізовано ці тропи у перекладі Н. Сняданко.

Метафори. Метафора виступає як заміщення поняття, перенесення за схожістю на підставі порівняння [8, с. 388]. Її оригінальний характер особливо виявляється саме в художніх творах, оскільки за допомогою цього тропу досягається необхідна авторові образність. З огляду на складну сутність метафори її зрідка вдається перекласти відповідним еквівалентом. У проаналізованих творах ми виявили лише чотири випадки еквівалентного перекладу метафор з тим самим образом: <...> *Micha folgte ihr mit einem stolzen, triumphierenden Ausdruck im Gesicht* [11, с. 255] – “<...> Міха ішов за нею з **гордим тріумфальним виразом** обличчя” [12, с. 230]; <...> *ihr Gesicht sehr offen* <...> [11, с. 11] – “Її **відкрите обличчя** <...>” [12, с. 3]; *Ihr Gesicht leuchtete* <...> [11, с. 13] – “Її **обличчя світилося** <...>” [12, с. 6]; *Die Moldau war schwarz und glänzend, sehr weit unten, sehr weit entfernt* [11, с. 249] – Влтава була десь далеко внизу, десь дуже далеко, **чорна і блискуча** [12, с. 224].

У деяких випадках для збереження образності використано перекладацький прийом опущення: *Wir brachten gleichzeitig in ein wildes Gelächter aus* [11, с. 245] – Ми **вибухнули сміхом** [12, с. 221]; <...> *er lachte kurz und machte eine vogelartige Bewegung mit dem Kopf* [11, с. 261] – Він засміявся і **по-пташиному** повернув голову [12, с. 236]. В останньому реченні простежується також транспозиція: словосполучення *eine vogelartige Bewegung* – “птахоподібний рух” – (переклад власний) замінено на прислівник “по-пташиному”, що дає змогу точно передати образність висловлювання, уникаючи накопичення іменників.

Для адекватного перекладу метафор Н. Сняданко використовує також і такий прийом перекладу, як додавання: <...> *und vollführte mit den Händen **fischähnlich gleitende Bewegungen*** <...> [11, с. 18] – <...> і ковзала руками в повітрі, *імітуючи рухи риби* <...> [12, с. 10]. Отже, перекладач додала обставину місця “у повітрі”, якої немає в оригінальному тексті, щоб метафоричний образ став зрозумілішим. Цей приклад цікавий ще й тим, що в перекладі наявна контекстуальна заміна: замість дієслова *vollführte* – “виконувати” – використано “ковзати”, що забезпечує дотримання необхідної образності. Перекладач вилучила його з метафоричного дієприкметникового звороту *fischähnlich gleitende Bewegungen* “схожі на рибу ковзаючі рухи” (переклад власний), а сам зворот передала за допомогою варіативного відповідника “імітуючи рухи риби”, що спрощує його розуміння.

Трапляються приклади, коли в одному реченні перекладеного тексту наявні обидва перекладацькі прийоми – додавання і вилучення: *Wir waren **zwischen den Jahren, unverankert, irgendwo*** <...> [11, с. 265] – Ми потрапили **поміж двох років, не припнуті на якір, загублені**, <...> [12, с. 240]. Авторське метафоричне словосполучення *zwischen den Jahren* конкретизовано додаванням числівника “поміж двох років”, можливо, з метою уточнення, що йдеться саме про прихід нового року, залишено неперекладеним *irgendwo* “десь”, замість нього, для підсилення атмосфери невизначеності, використано контекстуальну заміну “загублені”.

Не оминає Н. Сняданко і заміну метафоричних образів, що зумовлено, на нашу думку, прагненням створити традиційні, близькі для українського читача образи, дотримуючись при цьому адекватності перекладу: *Das Zimmer war fremd* <...> [11, с. 14] – Кімната здавалася **чужою** <...> [12, с. 6]; <...> *kalte Morgenluft drang ins Zimmer, Feuchtigkeit, fast greifbar* [11, с. 54] – <...> вологе ранкове повітря увірвалось до кімнати, його вологість **можна було майже бачити** [12, с. 42]; <...> *die Schaffner standen auf dem Bahnsteig herum und atmeten in die hohlen Hände hinein* [11, с. 240] – <...> і провідники, що хукають у складені трубочкою долоні без рукавиць [12, с. 216]; <...> *und mit dem Geruch einen Zustand dieses Zimmers* [11, с. 268] – <...> запах а разом з ним і **настрій** цієї кімнати [12, с. 243]. Як стверджують дослідники, заміна образу вимагає від перекладача винахідливості, вміння жертвувати менш істотним заради досягнення рівноцінного ефекту [1, с. 177]. На нашу думку, перекладач Н. Сняданко володіє таким умінням і влучно відтворює образи оригінальних текстів.

Фактичний матеріал свідчить про те, що під час перекладу метафор використано різноманітні трансформації. Серед граматичних ми виявили часте використання транспозиції – заміну іменника прикметникового типу на прикметник: *Ihr Schlaf war fest und tief, **von einer reglosen Schwere*** <...> [11, с. 17] – Її сон був міцним і глибоким, **важким і нерухомим** <...> [12, с. 9]; заміна іменникового словосполучення на дієприслівниковий зворот: <...> *lächelte mit **schräg geneigtem Kopf*** <...>, [11, с. 19] – <...> сміється, **схиливши голову набік** [12, с. 11]; заміна прикметника чи прислівника на дієслово: *meine **Knie waren weich*** <...> [11, с. 46] – коліна **зм’якли** <...> [12, с. 35], <...> *aus der Mandarine stieg ein fruchtiger, süßer Geruch auf, der mich **fassungslos machte*** [11: 57]. – <...> з мандарина вирвався солодкий фруктовий запах, від якого я **мало не змліла** [12, с. 44]. Мета таких граматичних заміни – відтворення стилістичного навантаження

тексту оригіналу, задовольняючи норми мови перекладу. Адже дослівне відтворення структури метафори у цих випадках мало б в українській мові штучний характер.

До лексико-семантичних трансформацій, які використовує Н. Сняданко, відтворюючи метафори, належать: контекстуальна заміна (див. приклади вище), варіантні відповідники: <...>, *durch den Türspalt fiel ein grünes Licht* [11, с. 268]. – <...>, крізь шпарину під дверима **пробивалося** зелене світло [12, с. 242]. Важливо те, що, обираючи варіантний відповідник, перекладач часто застосовує генералізацію значення: *ihre langen Haare um ihren Kopf herum ausgebreitet* <...> [11, с. 17] – **довге волосся розкидане довкола тіла** [12, с. 9]; та описовий переклад: <...> *aber Ruth lächelte geistesabwesend* <...> [11, с. 28]. – <...> але Рут із **відсутнім виразом на обличчі** мило посміхнулася <...> [12, с. 19]. Описовий переклад в останньому прикладі використано виправдано, оскільки сталий і часто вживаний зворот в українській мові “з відсутнім виразом обличчя” передає саме той душевний стан, в якому перебуває героїня і є зрозумілим для читача. Можливе використання дослівного перекладу “відсутній, неуважний” не забезпечило б необхідної образності опису Рут. В останньому прикладі наявний і прийом додавання: дієслово *lächelte* “посміхнулася” уточнено прислівником “мило”, ймовірно, для точнішого відтворення атмосфери оригінального тексту.

Епітети. Епітети виконують у художньому тексті кілька важливих функцій: слугують для створення образів, є експресивно зарядженими, містять оцінність і емотивність [8, с. 388], тому часто створюють труднощі для перекладача, оскільки не лише описують героїв чи події, а й відображають ставлення автора до того, про що йдеться.

Загалом у проаналізованих творах епітети перекладено відповідним еквівалентом в українській мові: “<...>, *sah er traurig aus, kindlich und ernst*” [11, с. 239] – “<...> він виглядав **сумним, дитячим і серйозним**” [12, с. 215]; <...> *den brackigen Geruch des Flusses* <...> [11, с. 262] – “<...> **солонуватий запах річки** <...>” [12, с. 237]; <...> *bei einem in Felle gehüllten Vietnamesen mit kindlichem Eskimosgesicht* <...> [11, с. 256] “<...> у якогось **закутаного в хутро в’єтнамця з дитячим обличчям ескімоса** <...>” [12, с. 231].

Іноді використовують один із методів граматичної заміни – транспозицію, якщо такий варіант доречніший українською: *Ruth besaß einen alptraumhaft riesigen Wecker aus Blech*, <...> [11, с. 17] – “У Рут був велетенський **бляшаний** будильник <...>” [12, с. 9]. Застосований Н. Сняданко прикметник “бляшаний” більше підходить для опису будильника, аніж використання іменника з прийменником “з бляхи”. Окрім того, у наведеному прикладі простежується вилучення під час перекладу епітета *alptraumhaft riesigen Wecker*. Підсилювального прислівника *alptraumhaft* зі значенням “жахливо”, “шалено” (переклад наш). Перекладач задовольняється лише одним прикметником “велетенський будильний”, що дає змогу уникнути надмірності в тексті, дотриматися притаманної для короткої прози лаконічності. Можливо, саме це спричинює часте використання вилучення, однак усю головну інформацію передано точно, що свідчить про адекватність перекладу, та й у читача не виникає відчуття недовомовленості чи незакінченості думки: *Das Schloss war schön, verfallen und heruntergekommen* <...> [11, с. 258] – “Замок був **гарним і зруйнованим** <...>” [12, с. 233].

У проаналізованих перекладах оповідань наявні не лише вилучення, а й додавання, навіть в одному реченні: “<...>, *das unglückliche Verliebtsein schien einfach ein Zustand zu sein*” [11, с. 235] – “<...> просто закоханість була моїм тодішнім станом” [12, с. 211]. Зазначимо, що Н. Сняданко залишає без перекладу прикметник *unglücklich* – “нешасливий”, уточнюючи іменник *ein Zustand* – “стан” означенням “мій тодішній”. На наш погляд, перекладач загалом адекватно передаючи зміст, дещо зміщує акценти і наголошує саме на закоханості героїні, а не на нещасливості її кохання, що, ймовірно, було інтенцією автора.

У деяких випадках для досягнення відповідного впливу на читача і відтворення авторського задуму, окрім транспозиції, використано прийом стилістичної трансформації – експресивацію: *Am Tresen duckten sich Halbwüchsige mit schmalen Augen* [11, с. 255] – Біля барної стійки товклися підлітки з очима-щілинками [12, с. 230]. Оскільки тут йдеться про в’єтнамців, словосполучення з нейтральним прикметником *schmal* – “вузький” замінено на метафоричний складений іменник “очі-щілинки”, який відразу асоціюється в нас із зовнішнім виглядом в’єтнамців.

Оскільки за допомогою еквівалентного відповідника іноді неможливо відтворити стилістичну особливість авторського тексту, перекладач часто використовує варіантні відповідники для перекладу епітетів: “<...> *wie alt und müde sein Gesicht war*” [11, с. 261] – “<...> яке постаріле і втомлене обличчя у нього було” [12, с. 236]. Наведений приклад показує конкретизацію значення: *alt* – “старий” перекладено як “постарілий”, що точніше передає задум автора. Під час перекладу епітетів використано і генералізацію значення: <...> *sein Schädel sei kahlrasiert, manchmal trage er eine Brille, das sehe dann seltsam aus, ein kleines, verbogenes Metallgestell* <...> [11, с. 13] – “А голова поголена налисо, часом він носить окуляри, і це виглядає трохи дивно, ця металева деталь, невеличка і погнута <...>” [12, с. 5]. Іменник *Schädel* – “череп” – перекладено як “голова”, а замість складного іменника *Metallgestell* – “металева оправа” (переклад наш) застосовано словосполучення “металева деталь”, що має ширше значення, проте оскільки з контексту зрозуміло, що йдеться про окуляри, така генералізація значення не перешкоджає розумінню й не ускладнює текст. Для досягнення кращого стилістичного ефекту в цьому прикладі використано також перmutацію – заміну місця розташування слів у словосполученні: *ein kleines, verbogenes Metallgestell* (“металева деталь, невеличка і погнута”).

Порівняння як стилістичну фігуру широко використовують у художніх текстах, оскільки воно належить до одного з найважливіших образотворчих засобів мови і забезпечує розкриття світогляду письменника, характеристики дійових осіб, їхніх взаємостосунків і вчинків [2, с. 119]. Розрізняють традиційні й okazіональні (індивідуально-авторські) порівняння [8, с. 573].

Аналіз фактичного матеріалу засвідчив наявність як традиційних, так і авторських порівнянь в оповіданнях Юдіт Германн. Відповідно до граматичні особливості німецької мови їхня структура містить обов’язковий елемент *wie* “як”, в українській мові окрім “як” у порівняннях уживають також “мов”, “немов”, “неначе”, “ніби”, “схоже на”. Зокрема, Н. Сняданко, відтворюючи порівняння в перекладі, надає перевагу використанню “як”, “ніби” та “схоже на”.

Традиційні порівняння, зазвичай, не створюють проблем для еквівалентного перекладу: “*Die Farbe deiner Augen ist wie Gras*” [11, с. 13]. – “Колір твоїх очей, **як трава**” [12:5]; *ich war wie gelähmt* <...> [11, с. 29] – я почувалася **як паралізована** <...> [12, с. 20]; <...> *ihr Gesicht entspannt und wie ein Bildnis* <...> [11, с. 17] – обличчя розслаблене, **схоже на картину** <...> [12, с. 13]. Однак виявлено і такий приклад, коли за наявності відповідника в українській мові залишено без перекладу першу частину порівняння, а увага читача зосереджена на другій частині речення: *Ihr seid wie Lovebirds, wie diese kleinen, gelben Kanarienvögel* <...> [11, с. 44] – **Ви схожі на канарок**, на цих дрібненьких жовтих пташок . <...> [12, с. 33]. Отже, дотримано чіткої, лаконічної структури речення, але, на наш погляд, дещо втрачено зміст, адже вилучення іменника *Lovebirds* “нерозлучники” наголошує на зовнішній схожості пташок, а не тісному зв’язку, який виникає між ними. Тому вважаємо, що цей переклад є лише частково адекватним.

В інших прикладах перекладач, навпаки з використанням прийому додавання, досягає більшої образності й наочності висловлювань, повністю зберігаючи їхній зміст: *Neben meinem Bett auf dem Boden, zusammengerolt wie ein Kind und in einem Schlafsack lag Peter* <...> [11, с. 267], – Поряд із ліжком, на спальнику лежав Петер, **по-дитячому згорнувшись калачиком** <...> [12, с. 242]; *Sie zitierte ihn in gewisser Weise wie ein Kind* <...> [11, с. 13], – Називала його **трохи дитинним у деяких рисах** <...> [12, с. 5]. В обох випадках автор використовує традиційне порівняння *wie ein Kind* – “наче дитина”, притаманне як німецькій, так і українській мовам, однак перекладач у першому випадку вилучає порівняння, натомість використовує транспозицію – заміну іменника на прислівник й додавання та досягає необхідного стилістичного ефекту, а у другому – також за допомогою транспозиції, цього разу заміною іменника на прикметник та контекстуальної заміни – робить зміст простішим, зрозумілішим для читача. Використання прийому додавання для відтворення порівнянь уможливило адекватне відтворення авторського задуму без створення відчуття штучності у читача: <...> *mein Magen wie zugeschnürt* <...> [11, с. 48] – <...> шлунок **ніби зв’язали шнурком** <...> [12, с. 36]; *Die Schulglocke läutete noch einmal, verstummte dann wie abgerissen* <...> [11, с. 57] – Дзвінок продзвенів ще раз і замовк, **ніби звук обрубали** <...> [12, с. 44].

Авторські образні порівняння, наведені в досліджуваних оповіданнях, створюють певні виклики для перекладу, зумовлюють творчий підхід та неоднозначне трактування, наприклад: <...> *obgleich beide wie ein Standbild im Scheinwerferlicht wirkten* <...> [11, с. 28], – Хоча обоє **нагадували скульптурну композицію у світлі телевізійних рамп** <...> [12, с. 19]. Перекладач, уникаючи порівняння, перефразовує речення з використанням прийому додавання: замість *Scheinwerferlicht* – “світло рамп” застосовує “світло телевізійних рамп”, що не порушує змісту, зберігає авторську інтенцію і полегшує розуміння.

Застосування порівняння уникнуто в тому випадку, якщо є інші способи його відтворення: <...> *der seinen Instrumentenkasten wie einen alten Koffer hinter sich herschleifte* [11, с. 27]. – <...> який тягнув за собою свій інструмент **у пошарпаному кофери** [12, с. 18]. Порівняння *wie einen alten Koffer* – “як стару валізу” (переклад власний) замінено на обставину місця “у пошарпаному кофери”, тобто здійснено граматичну

трансформацію, водночас використано стилістичну перекладацьку трансформацію – експресивацію: замість нейтрального прикметника *alt* “старий” вжито більш доречний стилістично забарвлений “пошарпаний”, як означення до транслітерованого іменника “кофер”, що надає висловлюванню автентичності. Використання транслітерації виконує у наведеному прикладі суто стилістичні функції, оскільки є відповідник “валіза”, і її використання можна уникнути. На нашу думку, транслітерація тут ускладнює розуміння ситуації, оскільки не всім читачам відоме значення цієї лексеми, тому було б доречніше застосувати наявний в українській мові іменник “валіза”.

Метонімія. Хоча метонімія є стилістичним прийомом, вона виступає насамперед засобом повсякденного мовлення [8: 412], що спричинює різні способи метонімізації, її неоднорідну поширеність в мові-оригіналі та в мові перекладу. Проаналізовані оповідання містять приклади, у яких перенесення назви з частини на ціле, чи навпаки, не є складним для перекладу, так як і за змістом, і за формою вони збігаються в німецькій та в українській мовах, що уможливило еквівалентний переклад: <...> *an den Ausdruck seine Knochen einsammeln* <...> [11, с. 55] – <...> про зміст вислову “Збирати свої кістки до купи” <...> [12, с. 43]; <...> *sagte ich in das abweisende Kellnergesicht hinein* [11, с. 48] – <...> сказала я **неуважному обличчю кельнера** [12, с. 37]. В останньому прикладі використано також варіантний відповідник: перекладаючи означення *abweisend* – “відштовхуючий”, перекладач надала перевагу прикметнику “неуважний”, який відразу викликає у читача відповідні асоціації. У наступному прикладі також застосовано еквівалентний переклад, оскільки традиції зображення освітлення збігаються в обох мовах: <...> *alle Helligkeit schien unter der Decke zu schweben*, <...> [11, с. 258] – <...> все **світло** висіло попід стелею <...> [12, с. 233]. Окрім того, в наведеному прикладі використано стилістичну трансформацію – логізацію: метафорично вжите дієслово *schweben* – “застигнути нерухомо в повітрі” (переклад наш) замінено на емоційно нейтральне “висіти”, що чітко змальовує ситуацію; додатково застосований прийом вилучення спрощує структуру речення в українській мові, що задовольняє вимоги короткої прози.

Цікавими є і запропоновані Н. Сняданко переклади двох фразеологізмів у проаналізованих оповіданнях. У першому випадку використано прийом вилучення фразеологізму *auf der Hut* – “бути насторожі”, що дало змогу скоротити речення без втрати змісту: *Ich war sofort wach, sofort angespannt, auf der Hut* [11, с. 54] – Я відразу ж прокинулася і миттєво напружилася [12, с. 42]. У другому випадку підібрано повний еквівалент, наявний в українській мові: <...>, *er wollte sich ausschütten vor Lachen darüber* [11, с. 246] – Він мало **не помирав від сміху** <...> [12, с. 222], що забезпечило збереження авторського стилю. Відповідно до норм української мови тут застосовано антонімічний переклад, адже в німецькій цей фразеологізм не містить заперечення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Детальний аналіз оповідань Юдит Германн “Ruth (Freundinnen)” і “Wohin des Wegs” засвідчив, що автор, дотримуючись вимог, які висувають до короткої прози, просто і лаконічно, але водночас влучно, виразно та за потреби образно веде свою оповідь, що ставить перед перекладачем питання адекватного вибору тих чи інших стилістичних засобів під час їхнього відтворення. Зазначимо, що семантично точний та структурно близький до

оригіналу переклад художнього твору не завжди відтворює його експресивність та задум автора, що спонукає перекладача творчо підходити до використання наявних у мові перекладу стилістичних засобів, знаходити відповідності.

Визначено, що для досягнення образності у творах найчастіше використано метафору, епітети, порівняння, метонімію та лише у двох випадках – фразеологізми.

Виявлено, що перекладач, з огляду на тенденцію до лаконічності та використання розмовної мови, притаманних короткій прозі, часто вдається до спрощеного варіанту перекладу, вилучаючи надмірні, на її думку, уточнення, повтори, описи, однак відтворюючи при цьому зміст тексту. Водночас за потреби пояснення чи уточнення ситуації в перекладі використано і прийом додавання.

Перекладаючи метафори, Н. Снядяк намагалася зберегти закладений у них образ з використанням різного виду трансформації: граматичні (транспозицію), лексико-семантичні (контекстуальну заміну, варіантні відповідники, описовий переклад). Для перекладу епітетів найчастіше був застосований еквівалентний переклад, однак за неможливості останнього – варіантні відповідники та контекстуальна заміна. Традиційні порівняння також перекладені здебільшого еквівалентно, однак авторські – описово, не завжди зі збереженням структури порівняння. Метонімії, за умови збігу способів вираження в обох мовах, перекладені еквівалентно, в інших випадках – за допомогою контекстуальної заміни. Фразеологізми перекладено методом вилучення та повним відповідником.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у виявленні перекладацьких методів та прийомів, які важливі для відтворення лексичних та стилістичних особливостей оригінальних творів й притаманні для українських перекладів сучасних німецьких авторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисова О. В. Способи відтворення деяких стилістичних засобів в англо-українському перекладі детективної прози / О. В. Борисова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологічні науки. Випуск 28, 2017. – С. 176–179.
2. Гайдученко Г. Порівняння як мовно-образний засіб творів Ірен Роздобудько / Г. Гайдученко // Науковий вісник ХДУ. Серія “Лінгвістика”: Збірник наукових праць. Випуск 17. – Херсон: Вид-во ХДУ. – 2013 р. – С. 118–120.
3. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту : навч. посіб./ І. М. Кочан. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Київ: Знання, 2008. – 423 с.
4. Літвінова М. М. Відтворення авторського ідіолекту Юдіт Германн в українському перекладі / М. М. Літвінова // Теоретична і дидактична філологія. Серія “Філологія”. Випуск 25, 2017. – С. 234–242.
5. Літвінова М. М. “Летгіпарк” Юдіт Германн: естетика мінімалізму / М. М. Літвінова // Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія Філологічні науки. – 2018. – С.194–200.
6. Ляшенко Т. С. Шляхи досягнення стилістичної адекватності на лексичному рівні (на матеріалі перекладу оповідання “Червоні корали” Юдіт Германн) / Т. С. Ляшенко // Іноземна Філологія. – 2013. – Вип. 125. – С. 117–122.
7. Ткачівська М. Трансляторна еквівалентність фразеологізмів (на матеріалі перекладів Ю. Прохаська) / М. Ткачівська // Науковий вісник Східноєвропейського національного

університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство. – Луцьк, 2013. – № 17. – С. 153–157.

8. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2010. – 844 с.
9. Хмельковська С. Аналіз семантичних особливостей заголовків художніх творів німецькомовних авторів ХХІ століття / С. Хмельковська // Іноземна філологія. – 2014. Вип. 127. – Ч. 1. – С. 60–66.
10. Werndl K. Kopfflos ins Sekundenglück [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aurora-magazin.at/medien_kultur/werndl_hermann_fm.htm>.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

11. Hermann J. Nichts als Gespenster: Erzählungen / J. Hermann. – Frankfurt am Main: S. Fischer Taschenbuch. – Verlag GmBH, 2015. – 318 S.
12. Германн Ю. Нічого, крім приви́дів: опові́дання / Юдіт Германн; [пер. з нім. Н. В. Сняданко]. – Харків: Фоліо, 2007. – 285 с.

REFERENCES

1. Borysova O. V. Sposoby vidtvorennia deiakykh stylistychnykh zasobiv v anhlo-ukrainskomu perekladі detektyvnoi prozy / O. V. Borysova // Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seria: Filolohichni nauky. – Vypusk 28, 2017. – S. 176–179.
2. Haiduchenko H. Porivniannia yak movno-obraznyi zasib tvoriv Iren Rozdobudko / H. Haiduchenko // Naukovyi visnyk KDU. Seria “Linhvistyka”. Zbirnyk naukovykh prac. Vypusk 17. – Kherson: Byd-vo KDU. – 2013 r. – S. 118–120.
3. Kochan I. M. Lingvistychnyi analiz tekstu / Iryna Mykolaivna Kochan. – Navch.posibnyk. – 2-he vyd., pererob. i dop. – K.: Znannia, 2008. – 423 s.
4. Litvinova M. M. Vidtvorennia avtorskoho idiolektu Yudit Germann v ukrainskomu perekladі / M. M. Litvinova // Teoretychna i dydaktychna filolohiya. Seria “Filolohia”. Vypusk 25, 2017. – S. 234–242
5. Litvinova M. M. “Lettipark” Yudit Germann estetyka minimalizmu / M. M. Litvinova // Naukovi zapysky Tsentralnoukrainskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka. Seria Filolohichni nauky. – 2018. – S. 194–200.
6. Liashenko T. S. Shliakhy dosiahnennya stylistychnoyii adekvatnosti na leksychnomu rivni (na materialі perekladu opovidannya “Chervoni koraly” Yudit Germann / T. S. Liashenko // Inozemna filolohia. – 2013. – Vyp. 125. – S. 117–122.
7. Tkachivska M. Transliatorna ekvivalentnist frazeolohizmiv (na materialі perekladiv Y. Prokhaska) / M. Tkachivska // Naukovyi visnyk Schidnoyevropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Seria Filolohichni nauky. Movo­znavstvo. – Lutsk, 2013. – №17. – S. 153–157.
8. Selivanova O. O. Linhvistychna entsyklopediya / Olena Oleskandrivna Selivanova. – Poltava: Dovkillya-K, 2010. – 844 s.
9. Khmelkovska S. Analiz semantychnykh osoblyvostei zaholovkiv khudozhnich tvoriv ni­meckomovnykh avtoriv XXI stolittya / S. Khmelkovska // Inozemna filolohia. – 2014. Vyp. 127. – Ch. 1. – S. 60–66.
10. Werndl K. Kopfflos ins Sekundenglück [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.aurora-magazin.at/medien_kultur/werndl_hermann_fm.htm>.

SOURCES

11. Hermann J. Nichts als Gespenster: Erzählungen / J. Hermann. – Frankfurt am Main: S. Fischer Taschenbuch. – Verlag GmbH, 2015. – 318 S.
12. Hermann Y. Nichoho, krim pryvydiv: opovidannya / Yudit Germann [pereklad. z nim. N. V. Sniadanko]. – Kharkiv: Folio, 2007. – 285 s.

Стаття надійшла до редколегії 24.05.2018

Прийнята до друку 10.09.2018

**PECULIARITIES OF STYLISIC MEANS REPRODUCTION
IN THE GERMAN – UKRAINIAN TRANSLATION
(on the basis of Judith Herman’s short stories)**

Svitlana Druzhibiak, Liliia Chernysh, Svitlana Vynnychuk

Lviv Polytechnic National University,

12, Bandera St., Lviv, Ukraine, 79013,

svitlana.druzhybyak@gmail.com lilia.chernysh@ukr.net svitlaba683@gmail.com

This paper presents the analysis of stylistic devices in the short stories “Ruth (Freundinnen)” and “Wohin des Weges” by Judith Herman, included in the collection “Nichts als Gespenster”, and the means by which they are rendered into Ukrainian in the translations by Natalka Sniadanko. The selection, systematisation and classification of the stylistic devices of the source text were made using the descriptive method with the elements of observation. The quantitative analysis was employed in order to obtain quantitative data and relation between them; the method of contextual analysis was used for the determination of the language units interaction within the work of fiction; the content and the form of the source texts were analysed and compared with the form and the content of the target texts, which allowed us to reveal a number of convergent and divergent features in the languages under study and find out how the translator deals with the challenges in translation and also indicate the elements of the source texts that are not translated. The analysis of the short stories shows that the author following all the requirements to writing a short story, narrates simply and laconically, and at the same time aptly and clearly, which requires choosing appropriate stylistic means in the target text. It is important to take into consideration the fact that the translation of fiction that is semantically and structurally close to the source text often fails to render the expressiveness and author’s idea, therefore the translator needs to use creatively stylistic means of the target language. It has been revealed that metaphors, epithets, similes, metonymies, and phraseological units were used to obtain figurativeness of the text. The findings show that the translator, taking into account the tendency of brevity and colloquial use in a short story, rendering the content of the text, often resorts to simplification by omitting long descriptions and repetitions. Occasionally, in order to clarify some information the addition is used. Translating metaphors N. Sniadanko tried to preserve the image by using different types of transformation: grammatical (transposition), lexical semantic (contextual change, variant equivalents, descriptive method). Epithets were merely translated by means of equivalents, variant equivalents and contextual change. Similes were also translated by their equivalents; original similes were rendered by the descriptive method, often losing simile structure. Metonymies, in case of similar means of expression in both languages, were translated by equivalents, in other cases with the help of contextual change. Phraseological units were translated using the method of omission and absolute equivalents. The further research is promising in terms of revealing translation methods and techniques necessary for rendering the stylistic properties of source texts and the most typical peculiarities of the Ukrainian translation of modern German authors.

Keywords: translation, short story, stylistic devices, translation transformations, equivalence.